

Stichting Pensioenfonds Werk en (re) Integratie

4e kwartaal 2019

Het doel van de **reo**[®] (responsible engagement overlay)* service is om bedrijven te stimuleren hun handelswijze met betrekking tot ESG (milieu, maatschappij en goed bestuur) te verbeteren. Dit doen wij door ondernemingen waarin onze klanten zijn belegd aan te spreken (engagen) op ESG-kwesties. De focus ligt op het verbeteren van het beleggingsresultaat op lange termijn. Wij willen bedrijven helpen om commercieel succesvoller te worden door op een veiligere, schonere en meer verantwoorde wijze te werken. Zo zijn bedrijven ook beter gepositioneerd om met ESG-risico's en -kansen om te gaan.

In november stelde de Amerikaanse Securities and Exchange Commission (SEC) aanvullende regels voor het proces van stemmen op afstand ('proxy voting') voor. Zo zouden er strengere regels moeten komen voor volmachtadviesbureaus en een hogere drempel voor het indienen van een aandeelhoudersmotie. Krijgen deze nieuwe regels hun beslag, dan verzwakt dat de toegang tot onafhankelijk stemadvies en mogelijk ook de discussies over duurzaamheidskwesties. De PRI heeft een brief naar de SEC gestuurd, waarin het zich uitspreekt tegen de voorgestelde wijzigingen. Die brief hebben wij ondertekend.

Positiever was dat de Britse Financial Reporting Council (FRC) in oktober een nieuwe Stewardship Code heeft gepubliceerd die de lat voor effectief aandeelhouderschap flink hoger legt. Wij hebben aan de consultatie deelgenomen.

Zoals bleek uit de uitkomst van de jaarlijkse VN-klimaatop, vinden overheden het lastig om de kloof te dichten tussen de huidige CO₂-uitstoot en wat er volgens de wetenschap is. Desondanks valt er uit de acties van beleggers en ondernemingen duidelijke vooruitgang te bespeuren.

Beleggers scharen zich in hoog tempo achter klimaatactie. Een door IIGCC opgestelde verklaring aan overheden kon rekenen op de steun van een recordaantal institutionele beleggers (631). Climate Action 100+ blijft belangrijke vorderingen boeken in de dialoog met ondernemingen. Onder druk van beleggers heeft een aantal ondernemingen (waarvan de grootste ter wereld) zich publiekelijk achter 'Parijs' geschaard en toezeggingen gedaan omgeen CO₂ uit te storen. We blijven in beide initiatieven een actieve rol spelen.

De milieu-uitdaging van Indonesië

In Indonesië hebben we met enkele van de grootste bedrijven van het land gesproken. De meeste discussies gingen over uitputting van natuurlijke hulpbronnen.

We hebben met palmoliereus **Indofood** gesproken over het vertrek uit de Roundtable on Sustainable Palm Oil (RSPO) en de uitdagingen die de onderneming in de toekomst te wachten staan. Deze door beschuldigingen van arbeidsschendingen ingegeven, beslissing betekent dat Indofood niet meer gecertificeerd wordt. Verder hadden we een positief gesprek met **Bank Mandiri** over de financiering van palmolie en andere landbouwgrondstoffen, in het bijzonder rubber en suiker.

Bij onze gesprekken met **Adaro Energy** en **United Tractors (UT)**, beide actief in de steenkoolindustrie, lag de nadruk op het risico van de afhankelijkheid van kolen. Beide concerns lieten weten dat diversificatie bij bestuursvergaderingen een belangrijk agendapunt is. Niettemin bleven ze optimistisch dat kolen de voorkeursbrandstof blijft voor de groeiende energiebehoefte van Azië.

Tot slot hebben we met de financiële toezichthouder OJK en met het Indonesische wereldnatuurfonds (WWF) gesproken.

BASF: een kijkje in de grootste chemiefabriek ter wereld

We hebben in november voor reo-klanten een locatiebezoek aan de BASF-fabriek in het Duitse Ludwigshafen georganiseerd. We zijn dit grootste chemische complex van de wereld rondgeleid en kregen uitleg over de productie en het verbruik van energie, de interne vervoersinfrastructuur en de veiligheidsmaatregelen. Vooral belangrijk vonden we de verbeteringen op het gebied van de veiligheid; in 2016 leidde een explosie tot de dood van zes werknemers. Als gevolg van het ongeval is het toezicht op de veiligheid verbeterd en zijn er stringentere prestatiedoelstellingen geformuleerd.

Ook aan de orde kwam de aanpak van de fysieke gevolgen van klimaatverandering, zoals de ernstige droogte in de Rijn in 2016. Maatregelen die zijn getroffen, zijn inhuren van schepen voor laag water, betere (weers) voorspellingen, meer opslag op locatie en alternatieve vervoersroutes. Als laatste hebben we ons gebogen over initiatieven op het gebied van diversiteit, CO₂-beheer en het risico van rechtszaken.

De maatschappelijke kosten van kobaltwinning

We namen deel aan bij een rondetafel van de PRI over verantwoorde winning van kobalt. Aanwezig: bedrijven, beleggers, intergouvernementele organisaties en ngo's. Gespreksonderwerp: Democratische Republiek Congo (DRC).

Ondanks de groeiende vraag naar kobalt blijven er ernstige punten van zorg rond de grootschalige (large scale - LSM) en kleinschalige (Artisanale - ASM) winning in de DRC: omkoping en corruptie, verontreiniging, kinder- en slavenarbeid, onveilige arbeidsomstandigheden en de (financiering van de) lokale militie.

Het politieke en operationele klimaat in de DRC blijft complex. Een oplossing kan dan ook alleen worden gevonden door samenwerking van meerdere belanghebbenden.

Diverse marktpartijen onderzoeken blockchain, al krijgen we tegenstrijdige signalen over hoe goed dat in de praktijk werkt, in het bijzonder bij ASM. Onze verwachting is dat we het probleem samen met andere beleggers in dit project moeten blijven aanpakken.

Aanpak opiatenepidemie

We hebben ons aangesloten bij de Investors for Opioid Accountability (IOPA), opgericht naar aanleiding van de opiatencrisis, die in Noord-Amerika in 2017 de oorzaak van 47.600 sterfgevallen was. Bedrijven in de opiatenketen liggen onder het vergrootglas van wet- en.

IOPA richt zich op producenten, distributeurs en drogisterijen. Die worden gevraagd om met behulp van governance-instrumenten de werkwijzen, de cultuur, de bestuursverantwoording, de beloningsprikkel en risicobeheersing te verbeteren.

Ons streven is om in 2020 belangrijke spelers in de opiatenketen aan te spreken. We gebruiken het IOPA-platform om te pleiten voor de beter toezicht door het bestuur via.

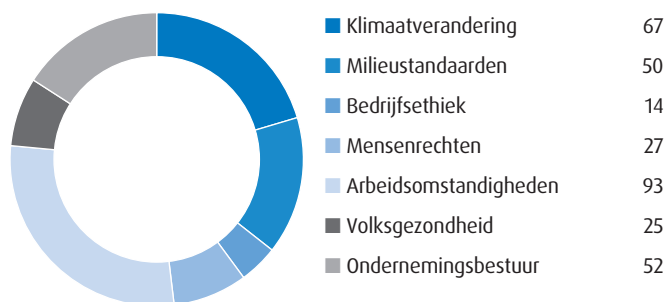
Aantal aangesproken ondernemingen dit kwartaal

Aangesproken ondernemingen	Behaalde milestones	Aantal landen
168	52	17

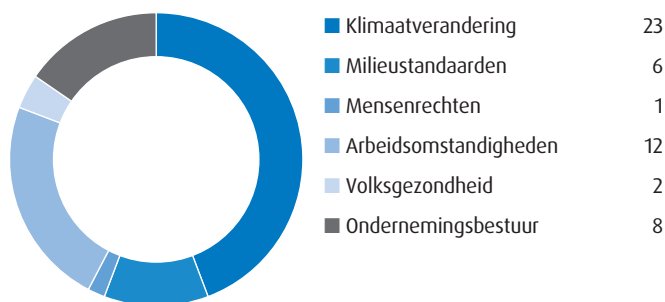
Engagement naar regio

Aangesproken ondernemingen naar onderwerp**

Behaalde milestones naar onderwerp

* reo® wordt momenteel toegepast op £131bn (\$161billion / €147billion) of assets as at 30th September 2019.

** Bedrijven kunnen zijn aangesproken op meer dan een onderwerp.

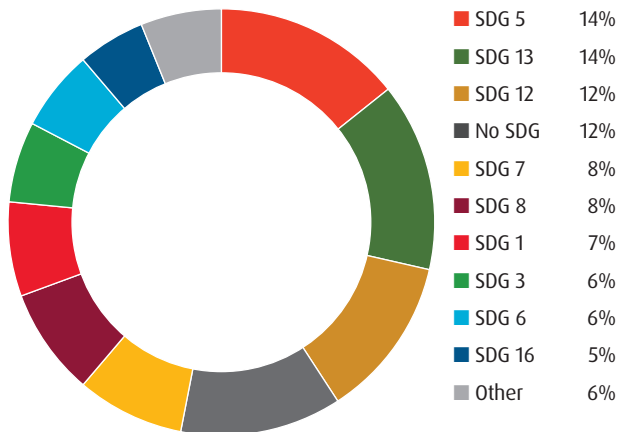
*** Dit verslag is opgesteld met behulp van gegevens die zijn verstrekt door een externe aanbieder van het elektronisch stemplatform. De statistieken zijn exclusief stemmen met nul aandelen en herinschrijvingen. Vergaderingen/stemmingen/voorstellen/ worden geacht niet in stemming te zijn gebracht indien: de stembiljetten zijn verworpen door stemgerechtigde tussenpersonen (bv. indien de nodige documenten (zoals volmachten, bevestiging van de uiteindelijke gerechtigde, enz.) niet aanwezig waren); geïnstrueerd als "Niet stemmen" (bv. op aandelenblokkerende markten); of geen instructie hebben gekregen. In het verleden behaalde resultaten mogen nietgezien worden als een indicatie van toekomstige resultaten. Beurs- en valutaschommelingen betekenen dat de waarde van en de inkomsten uit beleggingen in het Fonds niet gegarandeerd zijn. Zij kunnen zowel dalen als stijgen en u kunt uw inleg verliezen.

Engagements en Sustainable Development Goals (SDGs)

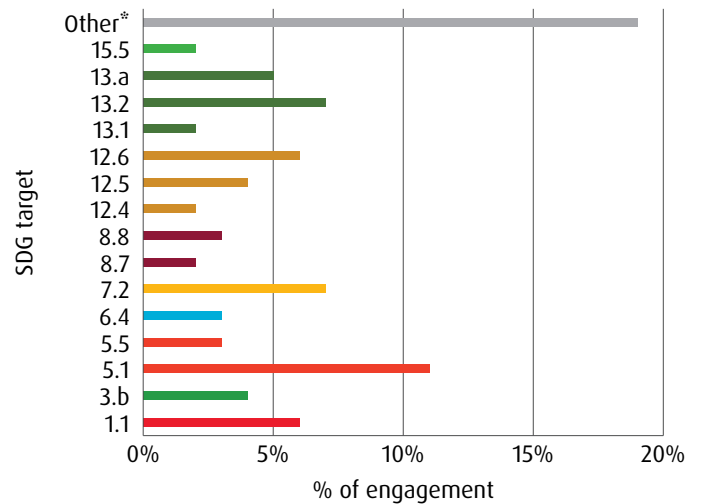
De 17 doelstellingen voor duurzame ontwikkeling (SDG's) zijn ontwikkeld door de VN en bedrijfstakoverkoepelende stakeholders, met het oog op het opstellen van een routekaart naar een duurzamere wereld.

Wij gebruiken de gedetailleerde onderliggende SDG-doelstellingen om de engagementdoelen per bedrijf te bepalen, waar relevant, en om de positieve maatschappelijke en milieugevolgen van engagement te verwoorden. Engagements worden systematisch op doelniveau vastgelegd, om een grotere nauwkeurigheid en een grotere impact mogelijk te maken.

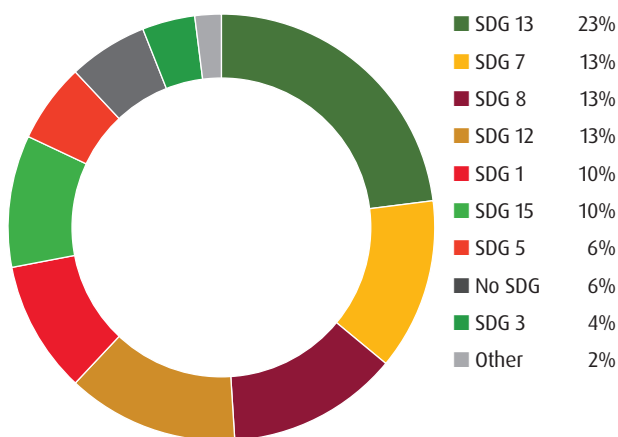
Engagement SDG niveau

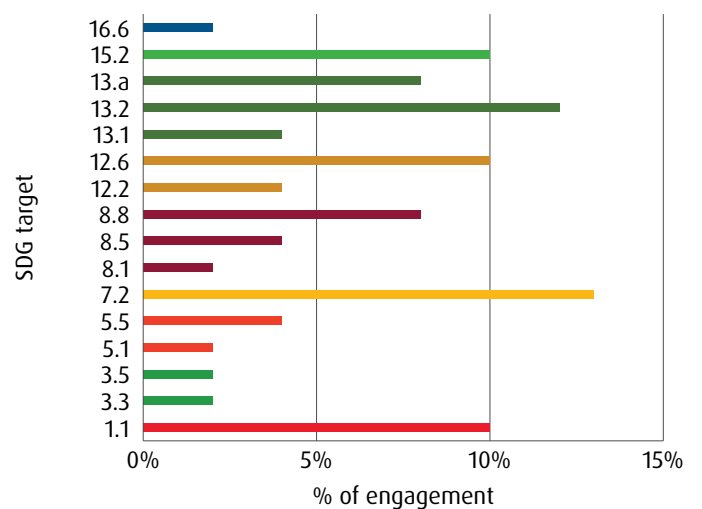
Engagement onderliggende SDG doelstelling

Milestone SDG niveau

Milestone onderliggende SDG doelstelling

*Other vertegenwoordigt SDG subdoelen die minder dan 2% van de relevante SDG uitmaken.

Engagement casestudy

Naam: McDonald's Corp

Land: VS

Sector: Consumer Discretionary

Prioriteitsonderneming: -

ESG-risicoscore:

Reactie op eerder engagement Adequate

Thema: Corporate governance

Titel van engagement casestudy: Antimicrobial resistance (AMR)

SDG: 3.b

Achtergrond

McDonald's is the largest fast-food restaurant chain in the world, and therefore exerts significant influence over its suppliers. We believe that the company can play an important role in addressing AMR by upholding responsible sourcing practices and adopting strong stewardship practices. As such, we support the implementation of an antibiotic policy that includes clear timelines for phasing out the routine, non-therapeutic use of antibiotics across all species. If the spread of AMR – fuelled by misuse and overuse – continues, livestock production may decline, a scenario which would have a materially negative impact on McDonald's business model.

Actie

We arranged a call with operational specialists at McDonald's about AMR. We began by discussing the company's progressive stance on responsible antibiotic use. In 2015, the company announced its Vision for Antimicrobial Stewardship targeting producers and suppliers, and has since introduced species-specific policies for chicken (2017) and beef (2018). We were very encouraged to learn that McDonald's is partnering with its beef producers to measure and understand their use of antibiotics, and we commented positively on plans to establish reduction targets. We then asked about the company's recent efforts to reduce antibiotic use in poultry farms. The company representatives highlighted that the use of essential oils and enhanced biosecurity practices have resulted in a 70% reduction in use in some markets. We concluded that it is possible for the company to markedly improve antibiotic stewardship in chicken and beef production, but there are significant barriers to overcome in the development of an antibiotic policy for pork, due to fragmentation in the pork industry and a lack of regulatory oversight. We commended McDonald's for its commitment to responsible antibiotic use, based on the recognition that AMR is a critical public health issue, and strongly encouraged the company to continue to be as transparent as possible on issues related to antimicrobial stewardship.

Oordeel

Our call with McDonald's was positive and informative, and confirmed our view that the company is a leader among peers on antimicrobial stewardship. The company representatives provided us with useful insights into all aspects of McDonald's approach to promoting responsible antibiotic use, and – given its high profile and global influence – we will closely monitor its progress in 2020. Important next steps will be the publication of an antibiotic policy for pork, and reduction targets for medically important antibiotics in the company's key beef sourcing markets.

ESG-risicoscore: blootstelling aan risico's en risicobeheersing relatief binnen de sector. Bron: MSCI ESG Research Inc.

 Laag

 Matig

 Bovengemiddeld

 Hoog

Bijlage

SDG	Doel	Samenvatting doel
■ SDG1	1.1	Tegen 2030 extreme armoede uitroeien voor alle mensen wereldwijd, die met minder dan \$1,25 per dag moeten rondkomen.
■ SDG1	1.4	Er tegen 2030 voor zorgen dat alle mannen en vrouwen, in het bijzonder de armen en de kwetsbaren, gelijke rechten hebben op economische middelen, alsook toegang tot basisdiensten, eigenaarschap en controle over land en andere vormen van eigendom, nalatenschap, natuurlijke hulpbronnen, gepaste nieuwe technologie en financiële diensten, met inbegrip van microfinanciering.
■ SDG2	2.1	Tegen 2030 een einde maken aan honger en voor iedereen, in het bijzonder de armen en de mensen die leven in kwetsbare situaties, met inbegrip van kinderen, toegang garanderen tot veilig, voedzaam en voldoende voedsel en dit het hele jaar lang.
■ SDG3	3.3	Tegen 2030 een einde maken aan epidemieën zoals aids, tuberculose, malaria en verwaarloosde tropische ziekten, alsook hepatitis, door water overgebrachte ziekten en andere overdraagbare ziekten bestrijden.
■ SDG3	3.4	Tegen 2030 de vroegtijdige sterfte gelinkt aan niet-overdraagbare ziekten met een derde inperken via preventie en behandeling, en mentale gezondheid en welzijn bevorderen.
■ SDG3	3.5	De preventie en behandeling versterken van misbruik van verslavende middelen, met inbegrip van drugsgebruik en het schadelijk gebruik van alcohol.
■ SDG3	3.8	Zorgen voor een universele ziekteverzekering, met inbegrip van de bescherming tegen financiële risico's, toegang tot kwaliteitsvolle essentiële gezondheidszorgdiensten en toegang tot de veilige, doeltreffende, kwaliteitsvolle en betaalbare essentiële geneesmiddelen en vaccins voor iedereen
■ SDG3	3.9	Tegen 2030 in aanzienlijke mate het aantal sterfgevallen en ziekten verminderen als gevolg van gevaarlijke chemicaliën en de vervuiling en besmetting van lucht, water en bodem.
■ SDG3	3.b	Het onderzoek en de ontwikkeling ondersteunen van vaccins en geneesmiddelen voor overdraagbare en niet-overdraagbare ziekten voor de overdraagbare en de niet-overdraagbare ziekten die in hoofdzaak ontwikkelingslanden treffen, toegang verschaffen tot betaalbare essentiële geneesmiddelen en vaccins, volgens de richtlijnen van de Verklaring van Doha aangaande het TRIPS-akkoord en Volksgezondheid.
■ SDG4	4.6	Er tegen 2030 voor zorgen dat alle jongeren en een groot aantal volwassenen, zowel mannen als vrouwen, geletterd en rekenvaardig zijn.
■ SDG5	5.1	Een einde maken aan alle vormen van discriminatie jegens vrouwen en meisjes, overal.
■ SDG5	5.5	Verzekeren van de volledige en doeltreffende deelname van vrouwen en voor gelijke kansen inzake leiderschap op alle niveaus van de besluitvorming in het politieke, economische en openbare leven.
■ SDG6	6.1	Tegen 2030 komen tot een universele en gelijke toegang tot veilig en betaalbaar drinkwater voor iedereen.
■ SDG6	6.3	Tegen 2030 de waterkwaliteit verbeteren door verontreiniging te beperken, de lozing van gevaarlijke chemicaliën en materialen een halt toe te roepen en de uitstoot ervan tot een minimum te beperken waarbij ook het aandeel van onbehandeld afvalwater wordt gehalveerd en recycling en veilige hergebruik wereldwijd aanzienlijk worden verhoogd.
■ SDG6	6.4	Tegen 2030 in aanzienlijke mate de efficiëntie van het watergebruik verhogen in alle sectoren en het duurzaam winnen en verschaffen van zoetwater garanderen om een antwoord te bieden op de waterschaarste en om het aantal mensen dat af te rekenen heeft met waterschaarste, aanzienlijk te verminderen.
■ SDG6	6.6	Tegen 2020 de op water gebaseerde ecosystemen beschermen en herstellen, met inbegrip van bergen, bossen, moerassen, rivieren, grondwaterlagen en meren.
■ SDG7	7.1	Tegen 2030 universele toegang tot betaalbare, betrouwbare en moderne energiediensten garanderen.
■ SDG7	7.2	Tegen 2030 in aanzienlijke mate het aandeel hernieuwbare energie in de globale energiemix verhogen.
■ SDG7	7.3	Tegen 2030 de globale snelheid van verbetering in energie-efficiëntie verdubbelen.
■ SDG8	8.1	De economische groei per capita in stand houden in overeenstemming met de nationale omstandigheden en, in het bijzonder, minstens 7% aangroei van het bruto binnenlands product per jaar in de minst ontwikkelde landen.

Bijlage

SDG	Doel	Samenvatting doel
■ SDG8	8.2	Tot meer economische productiviteit komen door diversificatie, technologische modernisatie en innovatie, ook door de klemtoon te leggen op sectoren met hoge toegevoegde waarde en arbeidsintensieve sectoren.
■ SDG8	8.3	Bevorderen van op ontwikkeling toegespitte beleidslijnen die productieve activiteiten ondersteunen, alsook de creatie van waardige jobs, ondernemerschap, creativiteit en innovatie, en de formalisering en de groei aanmoedigen van micro-, kleine en middelgrote ondernemingen, ook via toegang tot financiële diensten.
■ SDG8	8.5	Tegen 2030 komen tot een volledige en productieve tewerkstelling en waardig werk voor alle vrouwen en mannen, ook voor jonge mensen en personen met een handicap, alsook een gelijk loon voor werk van gelijke waarde.
■ SDG8	8.6	Tegen 2020 het aandeel aanzienlijk terugschroeven van jongeren die niet aan het werk zijn, geen onderwijs volgen en niet met een opleiding bezig zijn.
■ SDG8	8.7	Onmiddellijke en effectieve maatregelen nemen om gedwongen arbeid uit de wereld te helpen, een einde te maken aan moderne slavernij en mensensmokkel en het verbod en de afschaffing van de ergste vormen van kinderarbeid veiligstellen, met inbegrip van het rekruteren en inzetten van kindsoldaten, en tegen 2025 een einde stellen aan kinderarbeid in al haar vormen.
■ SDG8	8.8	De arbeidsrechten beschermen en veilige en gezonde werkomgevingen bevorderen voor alle werknemers, met inbegrip van migrantenarbeiders, in het bijzonder vrouwelijke migranten, en zij die zich in precare werkomstandigheden bevinden.
■ SDG9	9.1	Ontwikkelen van kwalitatieve, betrouwbare, duurzame en veerkrachtige infrastructuur, met inbegrip van regionale en grensoverschrijdende infrastructuur, ter ondersteuning van de economische ontwikkeling en het menselijk welzijn, met klemtoon op een betaalbare en billijke toegang voor iedereen.
■ SDG9	9.4	Tegen 2030 de infrastructuur moderniseren en industrieën aanpassen om hen duurzaam te maken, waarbij de focus ligt op een grotere doeltreffendheid bij het gebruik van hulpbronnen en van schonere en milieuvriendelijke technologieën en industriële processen, waarbij alle landen de nodige actie ondernemen volgens hun eigen respectieve mogelijkheden.
■ SDG10	10.2	Tegen 2030 de sociale, economische en politieke inclusie van iedereen mogelijk maken en bevorderen, ongeacht leeftijd, geslacht, handicap, ras, etniciteit, herkomst, godsdienst of economische of andere status.
■ SDG10	10.5	De regulering en monitoring verbeteren van de globale financiële markten en instellingen en de implementatie versterken van dergelijke reguleringen.
■ SDG11	11.5	Tegen 2030 het aantal doden en getroffen personen aanzienlijk verminderen en in aanzienlijke mate de rechtstreekse economische impact op het bruto binnenlands product terugschroeven dat veroorzaakt wordt door rampen, met inbegrip van rampen die met water verband houden, waarbij de klemtoon ligt op het beschermen van de armen en van mensen in kwetsbare situaties.
■ SDG11	11.6	Tegen 2030 de nadelige milieu-impact van steden per capita reduceren, ook door bijzondere aandacht te besteden aan de luchtkwaliteit en aan het gemeentelijk en ander afvalbeheer.
■ SDG12	12.2	Tegen 2030 het duurzame beheer en het efficiënte gebruik van natuurlijke hulpbronnen realiseren.
■ SDG12	12.4	Tegen 2020 komen tot een vanuit milieuvriendelijk beheer van chemicaliën en van alle afval gedurende hun hele levenscyclus, in overeenstemming met afgesproken nationale kaderovereenkomsten, en de uitstoot aanzienlijk beperken in lucht, water en bodem om hun negatieve invloeden op de menselijke gezondheid en het milieu zoveel mogelijk te beperken.
■ SDG12	12.5	Tegen 2030 de afvalproductie aanzienlijk beperken via preventie, vermindering, recycling en hergebruik.
■ SDG12	12.6	Bedrijven aanmoedigen, in het bijzonder grote en transnationale bedrijven, om duurzame praktijken aan te nemen en duurzaamheidsinformatie te integreren in hun rapporteringscyclus.
■ SDG13	13.1	De veerkracht en het aanpassingsvermogen versterken van met klimaat in verband te brengen gevaren en natuurrampen in alle landen.
■ SDG13	13.2	Maatregelen inzake klimaatverandering integreren in nationale beleidslijnen, strategieën en planning.

Bijlage

SDG	Doel	Samenvatting doel
■ SDG13	13.a	De verbintenis uitvoeren die door de ontwikkelde landen in het kader van het Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake Klimaatverandering genomen werd omtrent de doelstelling om tegen 2020 gezamenlijk jaarlijks \$ 100 miljard bijeen te brengen uit allerlei bronnen, om tegemoet te komen aan de behoeften van de ontwikkelingslanden in de context van aanzienlijke mitigatieacties en van transparantie inzake implementatie, en om door deze kapitalisatie het Groene Klimaatfonds zo snel mogelijk volledig operationeel te maken.
■ SDG14	14.1	Tegen 2025 de vervuiling van de zee voorkomen en in aanzienlijke mate verminderen, in het bijzonder als gevolg van activiteiten op het land, met inbegrip van vervuiling door rondsrijvend afval en voedingsstoffen.
■ SDG15	15.2	Tegen 2020 de implementatie bevorderen van het duurzaam beheer van alle soorten bossen, de ontbossing een halt toeroepen verloederde bossen herstellen en op duurzame manier bebossing en herbebossing mondiaal opvoeren.
■ SDG15	15.5	Dringende en doortastende actie ondernemen om de aftakeling in te perken van natuurlijke leefgebieden, het verlies van biodiversiteit een halt toe te roepen en, tegen 2020, de met uitsterven bedreigde soorten te beschermen en hun uitsterven te voorkomen.
■ SDG16	16.1	Alle vormen van geweld en de daaraan gekoppelde sterftecijfers wereldwijd aanzienlijk terugschroeven.
■ SDG16	16.5	Op duurzame wijze komaf maken met corruptie en omkoperij in al hun vormen.
■ SDG16	16.6	Doeltreffende, verantwoordelijke en transparante instellingen ontwikkelen op alle niveaus.
■ SDG16	16.10	Publieke toegang tot informatie en beschermen van fundamentele vrijheden, volgens de nationale wetgeving en internationale overeenkomsten garanderen.